

rendszer tartós marad, úgy a magyar nemzet előbb-utóbb olyan szigetté lesz, amelyet egyfelől a szláv, másfelől a germán áradat elsöpör". — Ormos Ede — az előzőkhöz hasonlóan — figyelmeztet arra, hogy „ha a Balkán szláv államainak nemzetközi súlya gyarapodik, ez mindenesetre erősebbé fogja a magyarországi szlávok politikai erejét”. Ez pedig kihat a hazai nemzetiségi mozgalmak további megerősödésére. Az egyetlen megoldás: a demokrácia, a demokratikus politika érvényesítése. A demokrácia — Ormos szerint — mind a dinasztikus hatalmi, mind a kapitalisztikus és kizsákmányolási érdekeket elnyomja: „ez tudja csak egyszersmind a nemzetiségi kérdést is megoldani”. — A Pénzvilág 1912. decemberi nemzetiségi ankétja — amelyben a radikális-demokrata részvétel mellett a trónörökösökhöz közelálló körök hatása is érzékelhető — minden ellentmondásosság mellett is az egykorú hazai nemzetiségi probléma vizsgálatának emlékezetes próbaköve volt, s kétségtávol hozzájárult a szövetséges és a szembenálló irányzatok közelebbi megismeréséhez.

101

*Iratok a szlovák nemzetiségi mozgalmat érintő 1912. évi politikai, gazdasági és kulturális kérdések és események köréből*¹

A

1912 jan. 6

*Šrobár² Lőrinc radikális demokrata szlovák politikus hírlapi nyílt levele Hodža Milán budapesti szlovák napilapjában Hlinka Andrásához, a Szlovák Nemzeti Párt határozatával ellenkező személyeskedő polémiai ellen*³

Rózsahegy, január 6.

A turócszentmártoni tanácskozáson⁴ egyhangúlag úgy határoztak, hogy a szlovák sajtóban meg kell szűnnie minden *személyes* élű polémianak, a személyi támadásokat le kell állítani. A tanácskozáson többek között a Slovenské L'udove Noviny⁵ szerkesztő urai is jelen voltak. A határo-

¹ A szlovák nemzetiségi mozgalomnak 1912 folyamán két, egymástól különálló fő ága volt. A szlovák polgári pártszervezkedés a *szlovák nemzeti párt*on mint központi párton belül zajlott le. Ennek három csoportja, a párt jobbszárnyán kialakult, katolikus egyházi befolyás alatt álló (korábban a magyar néppárttal is kapcsolatot kereső) *néppárti frakció* (Hlinkákék), a túlnyomórészt evangélikus befolyás mellett működő turócszentmártoni, jórészt konzervatív elemeket tömörítő *centrum* (Mudroň Pál és párthívei), végül a *balszárny*, melynek ez idő tájt kettős elágazása is volt. Mindkét baloldali frakció budapesti szlovák sajtóorgánumok körül tömörült. A cseh-szlovák irányzatot támogató *polgári demokrata* csoport lapja a *Štefánék* Antal szerkesztésében, *Šrobár* Lőrinc közreműködésével megjelenő *Slovenský Denník* napilap, az agrárdemokratáké a *Hodža* Milán szerkesztette *Slovenský Týždenník* hetilap volt. — Ezzel a polgári nemzetiségi mozgalommal állt szemben a magyarországi szociáldemokrata párt *szlovák tagozata*, ennek hetilapja a Pozsonyban megjelenő *Robotnícke Noviny*. A lap szerkesztője, egyben a szlovák szociáldemokrata párt ügyintéző titkára Emanuel *Lehocký* volt. — A közölt iratok a szlovák nemzeti párt egyes frakcióinak egymáshoz való kapcsolatát és általában a szlovák társadalom egésze ekkori kulturális és politikai helyzetét érzékeltetik. Az iratokból kitűnik, hogy a mártoni párthatározat ellenére éles és személyeskedő küzdelem zajlik a párt jobb- és balszárnya között, amit Šrobár Hlinkához intézett hírlapi nyílt levele is tanúsít (A). Ugyanilyen személyeskedő és természetlen vita zajlik az országgyűlésen a szlovák nemzetiségi mozgalom érdekeit képviselő *Juriga* Nándor ellen, kivált a baloldali ellenzék egyes levitézlett szereplői, mint a Polónyiak (*Polónyi* Géza, az apa, a koalíció egykori rossz emlékéü igazságügy-minisztere és ennek fia, a függetlenségi párti programmal megválasztott *Polónyi Dezső*) és a Kossuth-párti baloldal más nacionalista hangadói között. Az 1912. évi igazságügyi költségvetés keretében lezajló „Jurigavita”-ból kitűnik, hogy az egykori koalíciós kormányzatot milyen nagymérvű felelősség terheli a magyar-szlovák viszony megromlásáért (B). Aligha kisebb azonban a Khuen-féle munkapárti kormányzat felelősége a kérdésben. Hiszen ez még azt a tízes évek elején valósággal anakronizmusként ható, „minimum”-programot sem teljesíti, amit 1911. jún. 28-án *Mudroň* Pál vezetésével a szlovák nemzeti párt küldöttsége személyesen nyújt át Budapesten a miniszterelnöknek (E), s amelynek társadalompolitikai hiányosságait több-kevesebb joggal teszi bírálat tárgyává a magyar munkássajtó. (E/2. mell.) — Á vigasztalan helyzetet a párt balszárnyán egybehangzóan ítélik meg, mint azt *Štefánék* szerkesztőnek a Huszadik Században közölt komor és kiélezett bírálata (G), illetve *Hodža* lapjának az eredetileg *Šrobár* által javasolt, a Morvaországban létesítendő szlovák gazdasági iskola tervét támogató cikke (F) mutatja. — Mindebből kitűnik,

zatot minden szlovák lapban közzé kellett volna tenni, ezért feltételezem, hogy Hlinka főtisztelendő úr is olvasta ezt a határozatot.

És mit tapasztalunk? A „Slovenske L'udove Noviny”-ban Hlinka főtisztelendő úr „Alfa” aláírással támadja személyemet, tájékozatlan embereket izgat ellenem, pletykákat és valótlanságokat hirdetve, személyemben kíván leértékelni, saját, valamint családom egzisztenciáját tartathatatlaná akarja tenni. Tisztességes és művelt ember felfogásával már ez az alantas harcmódor is ellentétes, mert ebből semmiféle épülés, tanulság nem adódik, ezzel csak az öntudatlan tömeg legvisszataszítóbb ösztöneit ébresztik és élesztik fel: egy pap Isten szavának hirdetése helyett a harag, a gyűlölet és a gonoszság szenvedélyét élesztii!

Ezeket a fecsegéseket és rágalmakat a sajnálkozás érzésével viselem el egy olyan intelligens szlovákkal szemben, aki a vezető szintjéről a fékezhetetlen becsvágy és bosszúállás miatt mind lejjebb és lejjebb süllyed, egészen a tudatlan, szószátyár piaci kofa szintjére, — és ma sem szólaltam volna meg, ha erre komoly emberek fel nem szólítanak. Hiszen a személyi támadást személyesen szokták elintézni, és a nagy nyilvánosságra csak az tartozik, amiből az is tanulhat, vagy amellyel nemes cselekedetekre lehet bízni. De a tisztelendő úr a párthatározattal ellentétben állandóan a saját beteges rögeszméit viszi a nyilvánosság elé, s így visszaél a sajtóorgániummal is, mely nem elsősorban az ő, hanem a szlovák nép kulturális felemelkedését hivatott szolgálni!

Néhány nappal ezelőtt O. J.⁶ útján az alábbiakat üzentem a főtisztelendő úrnak:

Közzöld a főtisztelendő úrral, hogy a legnagyobb készséggel hajlandó vagyok vele magánúton és nyilvánosan is vitába szállni komoly, alapvető ügyekben. Olyan kérdésekről és eszmékről, amelyek akár a haladásra, akár a klerikalizmusra vonatkoznak. Mert az ilyen harc felemelő, megvilágítja a helyzetet, és olyan gondolatokat ébreszt, melyekből mind a két félnek haszna lehet. Az elvek harca szellemi munkát, elmélyülést jelent, s az igazság keresését jelenti. Közzöld vele, hogy kész vagyok ilyen harcra bármikor.

Közzöld azonban azt is vele, hogy mindaddig az ő magánéletéhez a leghevesebb harc közben sem nyúltam, s a legnagyobb mértékig kíméltem őt, mert minden ember magánéletét sérthetetlennek tartom. Barátként lépni a házamba, és holnap az ablakon keresztül, a családi fészekből gyalázkodó szavakat hangoztatni az utca felé... ez aljasság, mely nem méltó a társadalom utolsó elzülöttjéhez sem, nemhogy egy paphoz, a nemzet „vezéréhez”.

Közzöld vele azt is, hogy a család, a becsület és az ember jóhíre a világ minden kincsénél többet ér, s hogy azt az embernek élete árán is meg kell védenie... Egy falusi gazda még a szemétdombját sem engedi szétturni, s ha az idegen jószág rendetlenséget okoz az udvarban, akkor azt „röviden elintézi”. Mondd meg a főtisztelendő úrnak, hogy ne alacsonyodjék le ilyen szerepre, mert... sajnálom benne az embert és a szlovákat.

Egyszer és mindenkorra lezárva a főtisztelendő úrral ezt az ízetlen személyi ügyet, az igen tisztelt olvasók elnézését kérem. Dr. V. Šrobár.⁷

hogy a szlovák nemzetiségi mozgalom ekkori jogos és indokolt célkitűzéseivel főként a kultuskormányzat állt szemben. Felidézve ezzel a szeparatista irányzat lassú, de fokozatos elterjedését. Pedig ugyanakkor a kulturális és a gazdasági közeledésre is volt komoly példa. A legnagyobb szlovák költőt, Hviezdoslavot (Hviezdoslav-Ország Pál) — Petőfi, Arany és Madách tolmácsolásaiért — ekkor választják a Kisfaludy Társaság levelező tagjává (C), s a szlovák központi gazdaszövetkezet is, az év első negyedében Budapestent tartja alakuló ülését (D). — Mindez azonban nem változtat azon a tényen, hogy előbb a koalíció, majd a Khuen-féle munkapárti kormányzat fejlődésellenes, értelmetlen és elnyomó jellegű nemzetiségi politikája tovább fokozta a nemzetiségi ellentéteket a mind társadalmi-politikai, mind kulturális tekintetben rendezetlen szlovák kérdésben.

² Šrobár Lőrinc (Vavro Šrobár) cseh-szlovák irányzatú, polgári demokrata szlovák nemzetiségi politikus, orvos és publicista. A századfordulón a főleg fiatalokból álló rózsahegyí Hlas (Hang) radikális demokrata folyóirat szerkesztője, a hírlapi nyílt levél közzétételekor a fővárosi Slovenský Denník szlovák napilap főmunkatársa. A továbbiakban a cseh-szlovák irányzat egyik vezető politikusa. 1918 őszén, az uralomváltás után Szlovenszkó teljhatalmú minisztere, majd csehszlovák egészségügyi miniszter.

³ A hírlapi nyílt levél eredeti címe és lelőhelye: *Doslov. Na adresu Andreja Hlinku, jarára v Ružomberku* — Utószó. Hlinka András rózsahegyí lelkész úr címére. — Slovenský Denník 1912. jan. 9; 4. sz. 1. l.

⁴ 1911 végén, a szlovák nemzeti párt plénuma az említett mártoni értekezleten a párt belső egységének megszilárdítása érdekében úgy döntött, hogy minden bomlasztó célzatú személyi polémiának elejét veszi, s ilyenektől a párt tagjait eltiltja.

⁵ Slovenské L'udove Noviny (Szlovák Néplap), a szlovák nemzeti párt nacionalista-klerikális jobbszárnyának Hlinka irányítása mellett szerkesztett hetilapja.

⁶ A szíglát nem sikerült feloldanunk.

⁷ Értsd: Dr. Vavro Šrobár (Šrobár Lőrinc).